

Viser fram arven

Tidligere oppfattet Gunn Anita Rygh Vang kvensk som «dårlig norsk». I dag er hun stolt av sin kvenske bakgrunn.

KULTUR

Av Christiane Jordheim Larsen

«Stoltheten over den kvenske kulturen var ikke noe vi lærte i oppveksten. Jeg visste ingenting om kvensk før. Jeg visste jeg hadde finske forfedre, men jeg kunne jo ikke finsk, og de snakket til meg på dårlig norsk. Så «dårlig norsk» var kvensk for meg, og du bører jo at det ikke er positivt, sier Gunn Anita Rygh Vang til Klassekampen.

Når hun i dag føler stolthet over sin kvenske bakgrunn, er det fordi «noen har satt ord på kulturen». Det har Bente Imerlund gjort. I 1986 år har hun på deltatt i et stort informasjons- og kvenske personnavn i Nordreisa kommune i Nord-Troms. Resultatet foreligger i dag i bokform, utgitt av kommunen. Rygh Vang leste manuset før utgivelse og har bidratt med flere personlige tekster.

«Nå som noen har synliggjort kulturen for meg, gror den kvenske kulturen også meg, sier hun.

«Før meg i dag er kvensk kultur knyttet til mennesker jeg har kjent opp gjennom tida som har hatt et språk og en bakgrunn som er annerledes enn den øvrige norske befolkningen, og som er utfø-

KVENER MED TILNAVN: Kvener har ofte hatt mange kallenavn i tillegg til sitt offisielle norske navn. Fra venstre: Sapan Gokotti/Sappi-Ågot/Kasperin Oika eller Ågot Hallen, Sapan Agnessi/Sappi-Agnes eller Agnes Reienem, Sapan Hilda/Sappi-Hilda/Kaupin Pekan Hilda eller Hilda Bergmo og Sapan Teva/Pirkki Teva eller Dorthea Berg. Utlånt fra May Halonen, Ågots barnebarn.

FOTO: PRA BOKA

tallet gjorde den norske staten kårerne vanskeligere for kvenerne. I 1881 kom det til å bli et en lov om at bare svensker og nordmenn kunne skaffe seg eiendom i landet. For å bli norsk statsborger måtte man forstå og gjøre seg forstått på norsk. Fornorskningen av kvener har nye til felles med fornorskningen av samer.

I nær forlidd har kvenerne innledet et nytt ny anerkjennelse ber i landet. I 1998 ble kvenerne anerkjent som en nasjonal minoritet, i 2005 ble kvensk anerkjent som eget språk og i 2007 ble Kvensk språkord opprettet. Bente Imerlund mener kvensk status som eget språk har gitt be-

av mine finsktalende informanter er i 80- og 90-årene, utstakavis i 50- og 60-årene, forteller hun.

Tilnavn

Hvorfor har Imerlund valgt å dokumentere nettopp kvenske personnavn? Jo, kvenske navn kan gi mye kulturhistorisk lærdom. Mange av innvandrerne fra Sverige og Finland hadde ikke slektnavn, og kanskje var det en av grunnene til at tilnavn, eller kallenavn, ble så vanlig. Tilnavnet kunne knytte personen til stedet han eller hun kom fra, til morslekta eller farslekta. Selv om det har vært vanlig blant kvener å gi barna flere fornavn, har det også vært vanlig å bruke bare det første og vanligste: Anna, Marie, Peter eller Johan. Med nye brukte navn ble det nødvendig å identifisere personen nærmere ved å gi slike tilnavn.

«Jeg har registrert folk med opptil åtte navn, og jeg er overrasket over hvor mange som har navn knyttet til morslekta. Tilnavnet kan også være knyttet til yrket personen hadde, dersom det var litt spesielt, om en var postmann, drev butikk eller solgte pølser, sier Imerlund.

Tilnavnene kunne også være knyttet til egenskaper.

«En ble kalt körppi som betyr røyskatt, fordi han var så kvitk, sier Imerlund.

Gunn Anita Rygh Vang ante ikke at bestemora hadde finske tilnavn før Imerlund hadde dokumentert det.

«Jeg visste at hun ble kalt Lille-Lisa, men ikke at hun

også ble kalt Läggu-Lässa og Pussinkorvan Lässa, sier hun.

Blant mange reiseavretninger med kvensk bakgrunn har dokumentasjonsprosjektet blitt oppfattet svært personlig. Ikke alle har sagt ja på at besteforeldrenes tilnavn er blitt offentliggjort. Mens Rygh

offisielle norske navn.

Historier

Imerlunds bok rommer ikke bare navn, men også historier. Rygh Vang har fortalt om hvordan mora hennes lærte finsk da hun bodde med sine besteforeldre to år i barndom-

«Kvensk er ikke bare et språk, men et levesett, et folkelynne, en kultur»

GUINN ANITA RYGH VANG

Vang er glad for den nye kunnskapen, kun hun fortelle at mora har vært mer avmålt.

«Hun oppfatter det som om bestemor nå har fått kallenavn, sier hun.

Imerlund understreker overfor Klassekampen at hun har tatt hensyn til slektingers ønsker i forbindelse med bokutgivelsen.

«Når noen ikke har ønsket navn og historier om slektingene sine på trykk, har jeg fjernet dem, sier hun.

Navnedokumentasjonen vil gi hjelp til mange som ønsker å bedrive slektsforskning. Da Rygh Vang i 2001 ville finne tilbake til sine forfedre, oppdaget hun at det ikke ville bli enkelt å identifisere dem. For mens de i kirkebøkene står oppført med norsk navn, viste lokalbefolkningen som kjente til slektingene utelukkende om deres kvenske navn. Imerlund kan vise til mange liknende eksempler. «Hvordan skal jeg vite det? Jeg leste jo ikke brevveksela» var en vanlig reaksjon blant hennes informanter når hun spurte dem om personers

men. Så flyttet jenta, og noen ikke tilbake før hun var 18 og bestemora lå for døden. Da kunne de ikke lenger snakke sammen. Finsken var glemt og bestemora snakket ikke norsk.

«Det er en tragisk, men veldig betegnende historie, sier Imerlund.

christiane@klassekampen.no

«Jeg har registrert folk med opptil åtte navn, og jeg er overrasket over hvor mange som har navn tilknyttet morssida»

BENTE IMERLUND, FORFATTER

tot i finsk, samisk og norsk. Kvensk er ikke bare et språk, men et levesett, et folkelynne, en kultur, sier hun.

Fornorskning

Nordreisa kommune har en lang grense mot Finland, og på 1700- og 1800-tallet foregikk det her en betydelig tilflytting fra Nord-Sverige og Nord-Finland. Det er disse tilflytterne og deres etterkommere som deler betegnelsen kvener. Mot slutten av 1800-

visstheten rundt kvensk kultur.

«Men myndigheten har gjort lite med hensyn til bevilgninger, mener hun.

Imerlunds arbeidsmetode i dokumentasjonen av personnavn i Nordreisa har bestått i intervjuer med eldre kvener i området.

«Da jeg kom til Nordreisa for 31 år siden, var det en aktiv levende kvensk kultur, og mange snakket finsk. Nå er det helt annerledes. Flertallet

FAKTA

Kvensk:

■ Anerkjent som eget språk i Norge i 2005. I forlidd ble det diskutert om kvensk skulle regnes som finsk dialekt.

■ Brukt av kvenerne, som ble anerkjent som nasjonal minoritet i 1998. Kvenerne er etterkommere av nordfiner og nordsvensker som bosatte seg i Nord-Troms særlig på 1700- og 1800-tallet.

■ I år utga Nordreisa kommune boka «Kvenske personnavn i Nordreisa». Dette er resultatet av et Bente Imerlund har samlet inn og dokumentert forskningen av kvenske navn i kommunen.